Adatok a Fónagysági-tó szitakötő /Odonata/ faunájához

Vizslán Tibor – Pingitzer Beáta
tiborvizslan@freemail.hu

Bevezetés

A tó a Tardonai-dombság nyugati szélén közvetlenül a Bükk lábánál helyezkedik el, közigazgatásilag Varbó községhez tartózik. Keletkezésének idejéről nincs pontos adatunk, nevét a körülvevő erdészeti terület és telep nevéről kaphatta. Mesterségesen kialakított, kikövezett és kibetonozott, zsilippel fogták fel a közelben eredő forrás vízét, általában minimális vízmennyiség folyamatosan távozik a tóból. Területe körülbelül 1200 négyzetméter, azaz nagyon kicsi, és szinte teljes egészében megőrizte nyílt vízfelületét. A befolyásnál egy kisebb gyékényfolt, a nyílt vízfelület alatt pedig dús hínárállomány alakult ki.

A területről irodalmi adatokat csak DÉVAI & MISKOLCZI / 1996/, illetve VIZSLÁN, VIZSLÁN, PINGITZER, KATRICS / 1995/, VIZSLÁN & PINGITZER /1997/ és VIZSLÁN & PINGITZER /1999/ munkáiban találunk. A kutatásokat 1994-ben kezdtük, az 1997. év végéig történt gyűjtéseink és megfigyeléseink adatsorát dolgoztuk fel. A meghatározáshoz ÚJHELYI /1957/, SCHMIDT /1929/ és STEINMANN /1984/ munkáit használtuk fel, a faunalista elkészítéséhez pedig a DÉVAI /1978/ által javasolt rendszert és nevezéktant követtük.

A gyűjtött anyag rövid jellemzése

ZYGOPTERÁK

1. Platycnemis pennipes - gyakori és közönséges faj.
2. Coenagrion puella - gyakorisága megegyezik az előzővel.
3. Coenagrion pulchellum interruptum - csak a 1997-es évben került elő, májusban és júniusban egy-egy hím példány,

irodalmi adatát sem találtuk. Feltételezéseink szerint rendszeres, de ritka tagja lehet a tó faunájának.

4. Pyrrhosoma nymphula interposita - mi csak 1997-ben találtuk meg a fajt, mivel hiányoztak a korai májusi és június elejei megfigyelések és gyűjtések. Az említett két hónap leggyakoribb zygopterák közé tartozik, az idei megfigyelések alapján.
5. Erythromma viridulum - rendszeres, de nem túl gyakori.
6. Ischnura elegans pontica - gyakorisága az első két fajjal megegyező.
7. Ischnura pumilio - DÉVAI & MISKOLCZI /1996/ is említi dolgozatában. Mi csak 1997 májusában tudtunk gyűjteni, de akkor feltűnően nagy mennyiségben.
8. Enallagma cyathigerum - e faj szintén csak 1997-ben került elő, július 06.-án két hím példányt sikerült fognunk. Mivel a négy év alatt júliustól már rendszeresnek mondható a gyűjtés, így ritka vagy alkalmi előforduló lehet.
9. Lestes barbarus - rendszeres, de nem túl gyakori.
10. Lestes sponsa - 1995-ben két esetben sikerült gyűjtenünk egy-egy példányát, azóta újabb előfordulását nem észleltük. Irodalmi adatot sem találtunk, így feltehetően csak alkalmi előforduló lehet.
11. Lestes virens vestalis – 1996. 10. 12.-én egy nőstény példányt sikerült gyűjtenünk a tóról. Bár a faj fenológiáját ismerve /DÉVAI, 1976/ nem ritka, ez a gyűjtési időpont mégis elgondolkodtató, mert a közeli Varbói-tározón 1995-ben szintén későn, 10.27.-én került elő egy nőstény példány.
12. Agrion splendens - nagyon ritka a tavon, általában csak egy-egy kóborló példányt lehet megfigyelni.

ANISOPTERÁK

13. Aeschna cyanea - július végétől október közepéig rendszeresen előfordul a tavon, mivel a hímek hevesen védik vadászterületeiket, így általában csak egy – két hím tartózkodik egyszerre a tó felett. Rendszeres és viszonylag közönséges itt.

14. Aeschna mixta - nem túl gyakori előfordulású. Nem ragaszkodik közvetlenül a tóhoz, így inkább a környező utak felett szeret vadászni.
15. Anaciaeschna isosceles – 1997. 06. 27.-én sikerült egy hím példányt megfognunk a kis gyékényfoltban. Az irodalomban sem találtunk rá utalást, ezért feltehetően kóborló példány lehetett a tározóról.
16. Anax imperator - június és július hónapokban rendszeres, és viszonylag gyakori szitakötő a tavon.
17. Libelulla depressa - gyakori és rendszeres tagja a tó faunájának.
18. Orthetrum cancellatum - alkalmi előforduló, eddig egy esetben, 1996. 06. 04-én sikerült egy nőstény példányt gyűjtenünk. Feltehetően a tározó mellől kóborolt ide, így alkalmi előfordulására bármikor számíthatunk a nyári hónapokban.
19. Sympetrum sanguineum - a leggyakoribb anisoptera a tavon, megjelenése a tó méretéhez képest gyakran tömeges.
20. Sympetrum vulgatum – közönséges faj a területen.

A gyűjtött anyag jellemzésénél szót ejtünk e kis tavon várható szitakötő fajokról. Mint a jellemzésből látszik, további alkalmi előfordulások várhatok a megfigyelések folytatásával. Mivel a Varbói-tározó légvonalban csak egy-két kilométerre található, ezért feltehetően onnan a gyakori és jó repülő fajok közül több is ellátogathat erre a területre. A következő fajok várhatók: Cordulia aeneaturfosa, Libelulla quadrimaculata, Crocothemis servilia, Sympetrum striolatum.

Az alábbiakban megadjuk a Fónagysági-tó szitakötő fauna relatív gyakorisági besorolását DÉVAI és munkatársai /1976/ munkája alapján. A gyakorisági viszony után a fajok sorszáma következik:

Gyakori: 1,2,3,6,7,8,9,10,11,12,14,17,19,20.
Közepesen gyakori: 5,15,16,18.

Ritka: 13.
Szórványos: 4.

Az eredmények értékelése

Az eredmények értékelésekor elvégeztük a terület élőhely minősítését DÉVAI & MISKOLCZI /1987/ munkája alapján. A varbói Fónagysági-tó mint szitakötős élőhely az alábbi biotóp minősítést kapta az 1994-1997-es gyűjtések faunalistája alapján:

Gyakoriság:	Fajszám:	Súlyfaktor:	Pontszám:
Gyakori:	14	2	28
Közepesen gyakori:	4	4	16
Ritka:	1	8	8
Szórványos:	1	16	16
Összesen:	20		68

Biotóp-súlyfaktor: 2,5 Végleges pontszám: 170
Biotóp-minősítés: I. osztályú terület /a szitakötő fauna alapján/

Reméljük a tó a közeljövőben is meg tudja őrizni gazdag szitakötő faunáját. Bár kérdőjelek vannak: az erdészet már 1997-ben is tervezte a tó kotrását és felújítását. Ezen munkálatok elvégzése esetén csak reménykedni lehet, hogy nem éri jelentős károsodás a faunát.

IRODALOM

DÉVAI, GY., BODNÁRNÉ, PÁLOSI,G., BENEDEK, P. 1976. A szitakötők /Odonata/ magyarországi adatainak elemzése. Acta Biol. Debrecina. 13., Supp. 1: 9-92.

DÉVAI, GY. 1976. A magyarországi szitakötő /Odonata/ fauna fenológiai vizsgálata. Acta Biol. Debrecina. 13., Suppl. 1: 159-203.

DÉVAI, GY. 1978. A magyarországi szitakötő /Odonata/ fauna taxonómiai és nómenklatúrai revíziója. A debreceni Déri Múzeum 1977. évi Évkönyve: 81-96.

DÉVAI, GY., MISKOLCZI, M. 1987. Javaslat egy új környezetminősítő értékelési eljárásra a szitakötő hálótérképek szerinti előfordulási adatai alapján. Acta Biol. Debrecina. 20: 33-54.

DÉVAI, GY., MISKOLCZI, M. 1996. The dragonfly /Odonata/ fauna of the Bükk National Park and its surroundings.- In: Mahunka, S. /ed./: The fauna of the Bükk National Park, 2.: 75-94. Nagy-Gáspár Kiadó, Budapest

SCHMIDT, E. 1929. 7. Ordung: Libellen, Odonata.- In: Die Tierwelt Mitteleuropas IV/1/IV. Verlag von Quelle – Meyer, Leipzig, 66 pp

STEINMANN, H. 1984. Szitakötők – Odonata. In: Fauna Hungariae, V., 6: 112 pp

ÚJHELYI, S. 1957. Szitakötők – Odonata. In: Fauna Hungariae, V., 6: 44 pp

VIZSLÁN, T., VIZSLÁN, L., PINGITZER, B., KATRICS, L. 1995. Adatok magyarország szitakötő faunájához /Odonata/ Fol. Hist.-nat. Mus. Matr., 20: 85-89.

VIZSLÁN, T., PINGITZER, B. 1997. Adatok magyarország szitakötő-faunájához /Odonata/ II. Fol. Hist.-nat. Mus. Matr., 22: 99-108.

VIZSLÁN, T., PINGITZER, B. 1999. Adatok Borsod-Abaúj-Zemplén megye Odonata faunájához IV. Fol. Hist.-nat. Mus. Matr., 23: 171-178.